

UNIwersytet
Warszawski

Wydział Neofilologii

Instytut
Anglistyki

Prof. dr hab. Bożenna Chylińska

e-mail: b.chylinska@uw.edu.pl

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Ewy Paczkowskiej pt. *Catherine of Aragon, Anne Boleyn, Jane Seymour – the Influence of the Three Wives of Henry VIII Tudor on the Process of Modernization and Shaping a New Model of England*, napisanej pod kierunkiem naukowym Prof. dr hab. Jolanty Daszyńskiej, Łódź 2018

Przedłożona do oceny rozprawa mgr Ewy Paczkowskiej zawiera 407 stron, z czego na wywód doktorski, składający się ze Wstępu, pięciu rozdziałów oraz konkluzji, przypada stron 267 (s. 1-267), streszczenia w j. polskim i angielskim pomieszczone są na s. 268-273, aneksy na s. 274-355, oraz bibliografia – s. 356-407. Zamierzeniem Autorki było przedstawienie pozycji i roli tytułowych trzech pierwszych żon Króla Anglii, Henryka VIII (okres panowania 1509-1547) oraz ich ewentualnego wpływu na królewskie decyzje dotyczące zarówno dworu jak i państwa, w okresie przypadającym na lata ich *matrimonium* z Henrykiem, a więc od 1509 do 1537, roku śmierci Jane Seymour, ostatniej z trzech pierwszych królowych Henryka. Wybór Autorki oraz Jej założenie, iż tylko trzy pierwsze henrykowskie królowe mogły mieć jakiś wpływ na decyzje króla, przez to na losy państwa uważam za bardzo słuszne, ponieważ czwarte małżeństwo Henryka z Anną Kliwijską było unieważnione wkrótce po ślubie, piąta żona, Catherine Howard, równie szybko została ścięta, a ostatnia, Catherine Parr, przeżyła męża zaledwie po trzech i pół latach trwania małżeństwa.

Praca niniejsza to przede wszystkim niezwykle rzetelne i skrupulatne studium wiedzy na temat XVI-wiecznej Anglii Tudorów, umieszczone w szerokiej panoramie ówczesnej kultury dworskiej Hiszpanii i Francji, a więc dworów skoliigaconych lub powiązanych politycznie z Anglią. Aby podjąć wywód dotyczący funkcjonowania królewskich małżonek Henryka w angielskim kontekście społecznym i politycznym Autorka w rozdziale pierwszym przedstawia ciekawe rozważania na temat statusu kobiety w systemie religijnym, od czasów biblijnych poprzez średniowiecze do ery wczesno-nowożytnej czasów Tudorów; bierze na warsztat zarówno Stary jak i Nowy Testament, ale też przywołuje teksty europejskiej starożytności, definiujące wczesne pojęcie płci oraz określające rolę kobiety. Rozważania te przedstawione zostały w bogatym oraz wnikliwie i ciekawie nakreślonym kontekście historycznym. Rozdział pierwszy stanowi bardzo dobry wstęp do dalszych odniesień dotyczących pojmowania kobiecości.

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Ewy Paczkowskiej pt. *Catherine of Aragon, Anne Boleyn, Jane Seymour – the Influence of the Three Wives of Henry VIII Tudor on the Process of Modernization and Shaping a New Model of England*

Rozdział drugi poświęcony jest rodowodom wszystkich trzech królowych a także ich życiu, również dworskiemu, jak też związkom zanim zostały małżonkami Henryka VIII. Duża część wywodu poświęcona jest Królowej Katarzynie Aragońskiej ze względu na jej królewskie pochodzenie oraz 20-letnie pożycie z Królem a także wobec faktu wcześniejszych zaślubin Katarzyny ze starszym bratem Henryka, Arturem, który zmarł wkrótce po ślubie. Autorka starannie oraz przejrzyście wyjaśnia niezwykle skomplikowane koligacje rodzinne jak również zawile konteksty historyczne budującego swoją państwowość królestwa Hiszpanii, jednoczącej się pod hegemonią Królowej Kastylii, Izabelli oraz Króla Aragonii, Ferdynanda, rodziców Katarzyny. Rozległa erudycja Autorki w dziedzinie historii Anglii i Hiszpanii oraz ich powiązań europejskich zapewnia jasność niełatwego wywodu. Równie interesującą, choć odpowiednio krótszą historię rodzinną wniosły pozostałe królowe: Boleyn i Seymour, doskonale urodzone ale ze zbyt odległymi koligacjami aby mogły one być znaczące.

Rozdział trzeci jest istotny dla pracy, omawia bowiem przemiany religijne w czasach Tudorów, tj. w okresie Reformacji Europejskiej. Należy tu odnotować, że jak w poprzednich rozdziałach, Autorka szeroko omawia tło historyczne, w tym przypadku grunt przedreformacyjny, tj. kondycję kościoła w średniowieczu, jego sytuację prawną oraz pozycję społeczną i polityczną. Rozdział przynosi też omówienie istotnych dla pracy stosunków Anglii z papieżem na przestrzeni kilku wieków, kiedy powoli dojrzewiała już idea reformy kościelnej, szczególnie ucieleśniona przez Johna Wycliffe'a, uznanego za prekursora Reformacji 200 lat przed Marcinem Lutrem. Jest to bardzo ciekawy wywód, który wymagał odczytania, odniesień do tekstów źródłowych oraz ich benedyktyńskiej analizy. W tym kontekście można uznać, że na pewno dwie pierwsze żony służyły Królowi radą w kwestiach wiary, zgodnych z oczekiwaniami Henryka w danym momencie jego panowania; jako *Fidei defensor* (tytuł nadany Henrykowi przez Papieża Leona X), od Katarzyny Aragońskiej oczekiwał wsparcia w wierze katolickiej oraz w atakach na Lutra, lecz jako mąż Anny Boleyn, znanej rzeczniczki protestanckiej reformy kościoła w Anglii, prowadził z nią ożywione rozmowy na temat zreformowanego dogmatu przyszłego Kościoła Anglikańskiego, ale również zyskał jej poparcie w planowanym przejściu majątków klasztorów, co zresztą wiązało się z korzyściami, oczekiwanymi również przez samą Annę, znaną z zachłanności. Zresztą przychylność lub jej brak ze strony Boleyn miały pewien wpływ na stosunki Króla z dostojnikami kościelnymi. Natomiast raczej trudno uznać, że Jane Seymour miała jakiś wpływ na decyzje religijne królewskiego małżonka; niewątpliwie była przeciwna łupieniu klasztorów, ale nie ośmieliłaby się zanadto tej opinii eksponować. Jej wysoka pozycja miała u podstaw urodzenie męskiego potomka oraz miłość Króla, która nie zdążyła wygasnąć i dlatego Henryk kazał się obok niej pochować. Ważne jest, że dziedzicami idei tych trzech kobiet były ich dzieci – Maria I, Elżbieta I oraz Edward VI.

BOŻENNA CHYLIŃSKA

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Ewy Paczkowskiej pt. *Catherine of Aragon, Anne Boleyn, Jane Seymour – the Influence of the Three Wives of Henry VIII Tudor on the Process of Modernization and Shaping a New Model of England*

Rozdział czwarty omawia przemiany w sferze angielskiej kultury, rozwoju społecznego i edukacji, przedstawione w bogatej panoramie średniowiecza oraz ery wczesno-nowożytnej, nie tylko w Anglii lecz również w Hiszpanii, Francji i we Włoszech, ważnych ze względu na otrzymane przez Aragońską, Boleyn i Seymour wykształcenie, ale również w celu ukazania różnych systemów kształcenia dziewcząt w omawianym okresie. Pojawia się tu wątek udziału żon Henryka w procesie zmian dokonujących się w sferze szkolnictwa dla płci żeńskiej. Ciekawie ukazane zostały osobliwości dotyczące wykształcenia współczesnych Henrykowi VIII i późniejszych monarchów oraz królowych Europy a także coraz większe znaczenie wykształcenia w językach rodzimych. Ponieważ Autorka pisze o okresie pogranicznym, pomiędzy średniowieczem a renesansem, ważne są odniesienia do rozwoju średniowiecznych uniwersytetów w Hiszpanii, Anglii i Francji.

Rozdział piąty można uznać za swoistą retrospekcję działań trzech tytułowych żon Henryka VIII poprzez życie i działania ich dzieci. Opisane więc zostały te aspekty życia, działalności a także filozofii społeczno-religijnej trojga następców Henryka VIII - Edwarda, Marii oraz Elżbiety, które mogły bezpośrednio wynikać z zachowań ich matek, oraz odniesień królowych szczególnie do religii, wykształcenia i kultury dworskiej.

Praca ma niezaprzeczalny walor erudycyjny oraz rozmach analityczny. Autorka zawarła w niej wiedzę z kilku obszarów badawczych: m.in. historii, kulturoznawstwa, religioznawstwa, a także literaturoznawstwa, jest to więc praca interdyscyplinarna, analizująca wielość wątków bardzo bogatego a przez to niełatwego do oceny okresu w historii Anglii – epoki Tudorów, która po okresie średniowiecza zapoczątkowała erę wczesno-nowożytną, z renesansowym polem, rozwojem literatury, sztuki, wykształcenia, itp. Praca została napisana z pasją historyczną, która udziela się również czytelnikowi. Temat pracy został trafnie wybrany i oryginalnie przedstawiony. Konstrukcja pracy – podział treści na rozdziały i podrozdziały, z trafnymi tytułami, a także ich słuszna kolejność tworzą bardzo spójną i przejrzystą całość. Jest to praca kompletna, z wyczerpującymi opisami, w pełni zrealizowanymi celami oraz skrupulatnie przeprowadzonym zamysłem twórczym, co jednoznacznie wskazuje na umiejętność prowadzenia kompetentnego a jednocześnie ciekawego dyskursu w obrębie istniejących już badań, analiz i tez. Należy więc podkreślić, iż Doktorantka udowodniła swą rozprawą wysoki poziom kształcenia doktoranckiego.

Istotną „wartością dodaną” są w pracy obszerne odniesienia do źródeł, przede wszystkim zaś do tekstów źródłowych, skrupulatnie dokumentujące wywód zarówno w przypisach oraz wyczerpujących notkach erudycyjnych, jak i w bibliografii, sporządzonych z benedyktyńską pieczołowitością. Doktorantka umiejętnie korzysta z ogromnej liczbie i wartościowej bazy

BOŻENNA CHYLIŃSKA

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Ewy Paczkowskiej pt. *Catherine of Aragon, Anne Boleyn, Jane Seymour – the Influence of the Three Wives of Henry VIII Tudor on the Process of Modernization and Shaping a New Model of England*

bibliotecznej, a nawet z archiwów hiszpańskich, co wysoce uwiarygodnia Jej staranność badawczą oraz postrzeganie pracy jako całości.

Z recenzenckiego obowiązku, nie tylko jako badacz historii i kultury brytyjskiej, ale również jako filolog-anglista muszę odnieść się do języka oraz stylistyki wywodu. Praca została napisana w języku angielskim przez Autorkę, która również jest anglistką i która bardzo dobrze poradziła sobie z rozległym wywodem, opartym głównie o źródła anglojęzyczne, ale nie jest łatwo – zwłaszcza osobie tak młodej i nie mającej przecież jeszcze wielkiego doświadczenia w pisaniu w języku obcym. Muszę więc zwrócić uwagę na pewne niedoskonałości językowe nie celem ich wytknięcia ale wyłącznie dla dobra dalszej pracy twórczej Autorki w języku angielskim. Odniosę się jedynie do tych błędów, które są bardzo licznie powtarzane, a wynikają często właśnie z braku wprawy w pisaniu.

1) W jęz. angielskim nie stosuje się rzymskich liczb w zapisie wieków (w zasadzie stosuje się je jedynie w określaniu numeru władców, np. Henryk VIII), tak więc używanie zapisu XVI century, XXI century, itp. jest błędem. Np. zapis ze s. 115 „Between XIV and XV century” zawiera w sobie aż 4 dość zasadnicze błędy: rzymskie liczby; brak przedimka ‘the’; który jest wymagany przy ‘century’; występuje tu liczba pojedyncza ‘century’, mimo, że są **dwa** stulecia (Autorka stosuje polską wykładnię); brak ‘th’ przy liczbach porządkowych. Zapis powinien wyglądać tak: „Between **the 14th and 15th centuries**”. To o tyle może dziwić, że przecież Autorka korzystała z piśmiennictwa angielskiego. Może incydentalnie była jakaś stylizacja w starym tekście?

2) Brak przedimka określonego (**the**) jest mankamentem językowym pracy. Czasem jest to trudne ponieważ na ogół nie mamy wycucia właściwego osobie, dla której j. ang. jest językiem ojczystym, ale są fundamentalne reguły, które bardzo łatwo przyswoić: okresy historyczne; epoki kulturalne, artystyczne; ruchy religijne, społeczne, bezwzględnie wymagają zastosowanie przedimka (oraz wielkiej litery). Jeśli więc Reformation, Renaissance, Middle Ages, Modern Times po raz kolejny (przy braku znajomości reguł powieliła się oczywiście te same błędy) są pozbawione **the**, to jest to ciężka próba dla Recenzenta. Również np. **the** Spanish King; **the** Queen of Spain, **the** Fathers of **the** Church [Church wymaga **the**], itd.

3) Interpunkcja w j. ang. różni się od naszej. Kropkę/przecinek daje się **przed** numerkiem referencyjnym, a nie **po**, jak w j. pol. Przy kilkuset przypisach jest to kolejne bolesne wyzwanie dla Recenzenta.

4) Inne błędy (które można uniknąć korzystając ze słownika); jest ‘in spite of’ ale nie ma ‘despite of’ (kilkakrotnie się pojawia); rzeczownik ‘believe’ w l. mn. to nie ‘believes’, tylko ‘**beliefs**’ (przekonania, wierzenia). Złe użycie słowa ‘alike’ (zamiast **like**, **similarly**). Kilkakrotnie użyte słowo ‘crowded’ zamiast - jak rozumiem - ‘**crowned**’ (s.4, 97 dwa razy)

BOŻENNA CHYLIŃSKA

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Ewy Paczkowskiej pt. *Catherine of Aragon, Anne Boleyn, Jane Seymour – the Influence of the Three Wives of Henry VIII Tudor on the Process of Modernization and Shaping a New Model of England*

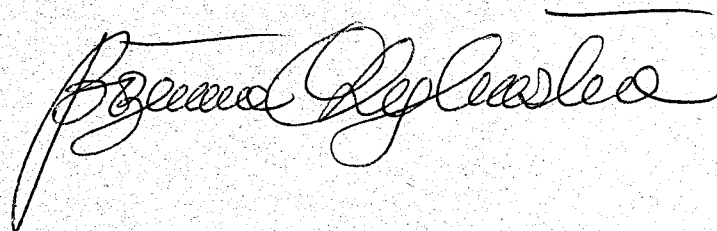
[‘Henry was crowded’]. ‘However’ i ‘still’ znaczą mniej więcej to samo, więc użycie jednego z drugim (częste) jest błędne.

Należy jednak brać pod uwagę rozległość wywodu, która zawsze stwarza większe możliwości błędów, a także docenić i promować wysiłek młodej badaczki w celu napisania pracy w języku angielskim, co zasadniczo poszerza zasięg tego ciekawego i w pełni udanego dokonania naukowego.

Z obowiązku **patriotycznego** muszę zwrócić uwagę na dość osobliwą praktykę: Autorka podając w bibliografii oraz przypisach polskie źródła lub źródła obce w polskim przekładzie, tłumaczy nazwy naszych miast na j. angielski. I tak kilkakrotnie występuje **Cracow** (choć z całą pewnością w książce jest Kraków), **Warsaw**; na szczęście Wrocław pozostaje nienaruszony. Z drugiej strony, mimo angielskiego źródła Autorka pozostawia hiszpańską nazwę miasta wydania **Zaragoza**, choć w j. ang. jest Saragossa. Ten przypadek potęguje we mnie pewne poczucie krzywdy.

Inną osobliwością jest unikanie przez Autorkę odniesień do swojej (naszej) płci: „Autor oparł ... zebrał... przeanalizował, itp.” (np. s. 271 i in.). Zwracam uwagę, że praca jest o kobietach i nie ma żadnego powodu ukrywać się pod męską powłoką. Mimo mojego przywiązaniem do własnej płci, nie powoduje mną jednak feminizm, tylko logika gramatyczna.

Powyżej wykazane błędy nie umniejszają pracy a mają posłużyć jedynie celom dydaktycznym. **Zatem z pełnym przekonaniem stwierdzam, iż praca Pani mgr Ewy Paczkowskiej spełnia wszelkie wymagania stawiane rozprawom doktorskim i wnoszę o dopuszczenie jej do dalszych etapów przewodu oraz, na podstawie przedstawionej argumentacji merytorycznej, rekomenduję pracę do wyróżnienia.**

Warszawa, dnia 12 maja, 2018 r.